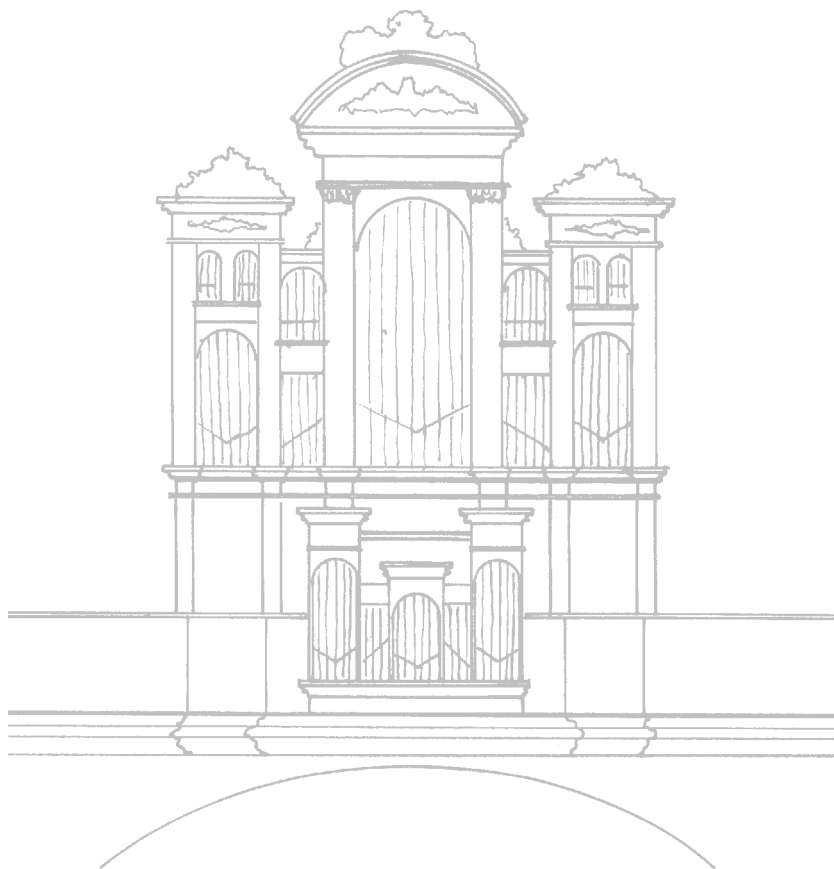

Umělecká agentura MgA. Tomáše Thona

IV. Mezinárodní varhanní festival barokní hudby
Chrám sv. Ducha v Opavě 6. května – 3. června 2004

ČEŠI V EVROPĚ – EVROPA V ČECHÁCH

Čtvrtek 6. května v 19.30 hod. chrám sv. Ducha

Bohuslav Matěj Černošský a italská hudba

Čtvrtek 6. května v 19.30 hod. chrám sv. Ducha

Česká hudba a evropské motivy

Pavel Hromádka

trubka

Dušan Foltýn

hoboj

Tomáš Thon

varhany

Bohumír FINGER (1660? – 1730)

Sonáta C dur pro trubku, hoboj a varhany

Andante – Adagio – Allegro – Adagio – Allegro

Bohuslav Matěj ČERNOHORSKÝ (1684 – 1742)

Fuga F dur na téma *Laudetur Jesus Christus*

Pavel Josef VEJVANOVSKÝ (1640? – 1693)

Suita C dur (1670) pro trubku a varhany

Allemande – Courante – Sarabande – Canario

Josef Ferdinand Norbert SEGER (1716 – 1782)

Fuga f moll *Když Prušáci Prahu bombardovali roku 1757*

Fuga G dur *Imitatio super Alleluja paschale*

Josef Antonín PLÁNICKÝ (1691 – 1732)

Opella sexta de tempore (1723) pro trubku, hoboj a varhany

Recitativ – Aria

Jan ZACH (1713 – 1773)

Preludium c moll

Fuga c moll na téma *Kyrie z Orbis factor*

František BENDA (1709 – 1786)

Sonáta F dur pro hoboj a varhany

Adagio – Allegro – Vivace

Karel František PITTSCH (1786 – 1858)

Fuga C dur na téma *J. Haydna (1831)*

(Rakouská císařská hymna Gott erhalte Franz den Kaiser)

Johann Christoph PEZELIUS (1639 – 1694)

Bicinia variorum instrumentorum (1675) pro trubku, hoboj a varhany

Sonatina LXVIII in C

Sonatina LXIII in a

Sonatina LXIX in C

Žijeme v době, kdy je zvykem vytyčovat hranice mezi „národním“ a „cizím“. Toto názorové dědictví 19. století se usadilo i v hudební sféře, takže světové zjevy jako Smetanu, Dvořáka a Janáčka úzkostlivě vymezujeme jako „české“. Tato českost bývá přenášena i na osobnosti mladší (Martinů) nebo starší doby (Michna, Černožský, Zelenka, Stamic či Mysliveček). Jenže takovéto mechanické přenášení „národní českosti“ musí u poučeného, nezaujatého člověka vyvolat potíže: předestřený názor se dostává do rozporu s historickými fakty. Hudební kultury Evropy se nikdy neizolovaly, ale naopak vzájemně ovlivňovaly až postupovaly, většinou ke vzájemnému užtku. Už ve středověku byly české země živou křižovatkou hudebních stylů, forem a motivů, přicházejících přímo či zprostředkovaně z nejrůznějších geografických směrů – z Francie, Německa, Itálie, Rakouska, Slezska apod. Po roce 1600 zesílil vliv italský a později ještě rakousko-německý. Nebylo to působení jednosměrné, i hudebníci českých zemí zásadně ovlivňovali hudební dění mnoha evropských zemí. Tyto vzájemné vlivy byly většinou přijímány jako prospěšné a žádoucí, ať už probíhaly na úrovni šíření skladeb či cirkulace hudebníků a skladatelů.

Takové působení ovšem nijak nesouviselo s „národní českostí“ – vždy se jednalo o ryze hudební kvality, kterými se čeští hudebníci a skladatelé dokázali přesvědčivě prosadit na „cizím“ hudebním trhu. Jejich českost byla vnímána z hlediska jejich původu (Padre Boemo, Il divino Boemo), neměla nic společného s nějakým specificky českým hudebním prvkem, formou či stylem. Právě naopak – i když hudební vzdělání získali „jen“ v českých zemích, mělo tak „mezinárodní“ charakter a úroveň, že se s ním dokázali dobře uplatnit ve všech evropských hudebních centrech od Madridu až k Petrohradu. Příkladem je olomoucký rodák **B. Finger**, který úspěšně působil na královských a šlechtických dvorech např. v Londýně či Berlíně. Podobně se uplatnil **J. Zach** v Mohuči či **F. Benda** v Berlíně.

Také hudební život českých zemí se otevíral nejrůznějšímu působení. Nemuselo jít jen o import skladeb jako v případě lipského **J. Ch. Pezelia**; mezinárodní repertoár či motivy lze vystopovat přímo v tvorbě mnoha skladatelů. Zajímavou kapitolou je vzácně sledovaný průnik chorálních motivů do české varhanní tvorby (u **J. Zacha**, či **J. F. N. Segera**), jinde se projeví světské vlivy včetně zvukomalby (**P. J. Vejvanovský**). Raritou jsou fugy na téma staré císařské hymny J. Haydna (**K. F. Pitsch**).

Do hudby se promítaly i mnohé mimohudební prvky a prožitky. Dokladem je Segerova fuga f moll, složená roku 1757 pod tragickým dojmem z ostřelování Prahy pruskými vojsky. Vedle uvedeného podtitulu se na jiných opisech nachází označení „Obležení Prahy od Prusů“ či „facta in obsidione Pragens“. I takto evropské dění ovlivňovalo hudbu našich zemí. (pk)

Pavel Hromádka

(*1969) studoval hru na trubku na konzervatoři v Ostravě a Janáčkově akademii múzických umění v Brně. V letech 1992 – 1995 působil v Janáčkově filharmonii v Ostravě a následně jako sólista Ústřední hudby ministerstva vnitra v Ostravě. Od roku 1999 je členem Hudby Hradní stráže v Praze. Získal řadu ocenění na mnoha interpretačních soutěžích: 1. místo celostátní soutěže ZUŠ, Concertino Praga – 2. místo, soutěž konzervatoři České republiky – 3. místo, celostátní interpretační soutěž Kraslice – 1. místo. Zúčastnil se mezinárodních interpretačních kurzů v Lübecku u Rainhalda Friedricha. Jako sólista vystupoval s Janáčkovou filharmonií Ostrava a s Moravskou filharmonií Olomouc. V kombinaci s varhanami vystupoval Pavel Hromádka nejen v České republice, ale i v Polsku, Maďarsku a Francii, Izraeli, Jordánsku a Číně.

Dušan Foltýn

(*1963) je absolventem Konzervatoře v Ostravě a Akademie múzických umění v Praze. V letech 1989–1991 byl stážistou Českého hudebního fondu, kde byl jeho konzultantem sólohobojista České filharmonie Jiří Mihule. V době studií se úspěšně zúčastnil mnoha národních a mezinárodních soutěží: 1980 – Concertino Praga (národní kolo – 1. cena, mezinárodní kolo – 2. cena a titul laureáta), 1981 – Soutěžní přehlídka konzervatoři (1. cena), 1986 – Interpretační soutěž Ministerstva kultury České republiky (2. cena), 1986 – Mezinárodní soutěž Pražského jara (2. cena a titul laureáta, cena Českého hudebního fondu), 1988 – Chomutovská soutěž soudobé hudby (1. cena a titul absolutního vítěze).

V současné době působí D. Foltýn jako sólohobojista Janáčkovy filharmonie Ostrava a od roku 1996 vede hobojovou třídu na Institutu pro umělecká studia Ostravské univerzity. Je členem umělecké rady Mezinárodního hudebního festivalu Janáčkův máj. Jako sólista spolupracuje s našimi předními orchestry (PKO, SOČR, JFO), věnuje se však také komorní hře s varhanikem T. Thonem a je členem dechového kvinteta "Musica per cinque", s nímž se stal v roce 1987 finalistou mezinárodní soutěže dechových kvintet v Bělehradě. V květnu 1996 a 2001 byl členem poroty mezinárodní hobojojové soutěže Pražského jara. Dušan Foltýn vystupuje koncertně nejen

u nás, ale i v zahraničí (Slovensko, Polsko, Německo, Francie, Španělsko, Řecko, Rakousko).

Tomáš Thon

(*1962) začal studovat hru na varhany nejprve soukromě u PhDr. Jiřího Čecha v Opavě paralelně se studiem na gymnáziu. Poté absolvoval Akademii múzických umění v Praze (u Prof. Milana Šlechty) a Conservatoire National Rueil-Malmaison (Paříž), kde studoval u Prof. Susan Landale a Marie-Claire Alain. Zúčastnil se mnoha mistrovských varhanních kurzů (AMU – Praha, Kamień Pomorski – Polsko, Gunsbach – Francie, Schola Cantorum – Paris atd.). Díky dvojímu studiu se T. Thon zasazuje o uvádění francouzské hudby u nás a české hudby v zahraničí. Při výběru skladeb se zaměřuje zvláště na barokní hudbu se snahou o historicky poučenou interpretaci a tvorbu 20. století. Vlastní přenosný varhanní pozitiv, což mu umožňuje provádět komorní hudbu i v místech, kde varhany nikdy nezazněly. Získal 2. místo v celostátní Soutěži mladých varhaníků v Opavě (1978) a stal se finalistou mezinárodních soutěží Grand Prix Bordeaux a Soutěže Petra Ebena v Německu. Za interpretaci skladeb Petra Ebena byl oceněn Českým hudebním fondem. Jako stipendista ČHF (1991–1992) studoval varhanní dílo P. Ebena pod vedením autora. Ve Francii uskutečnil mimo mnoha sólových recitálů sérii koncertů s legendárním francouzským trumpetistou Mauricem André. Od roku 1992–99 vyučoval na Církevní konzervatoři v Kroměříži, Janáčkově konzervatoři v Ostravě. Od roku 1999 vyučuje varhanní hru na Církevní střední varhanické škole v Opavě (konzervatoř) a pro vlastní nakladatelství ARTTHON zpracovává staré tisky barokní varhanní hudby. T. Thon pravidelně pracuje v porotách národních i mezinárodních soutěží a dává interpretační varhanní kurzy (Francie, USA, Polsko, Rakousko). V roce 2001 Tomáš Thon založil a řídí Mezinárodní varhanní festival barokní hudby v Opavě. Nahrávky pro český a francouzský rozhlas a CD (Supraphon). Kromě koncertů v České republice sólově vystupoval na Slovensku, v Rusku, Polsku Rumunsku, Moldávii, Německu, Rakousku, Francii, Belgii, Švýcarsku, Itálii, Lucembursku a USA. (<http://www.volny.cz/artthon>)

Čtvrtek 13. května v 19.30 hod.
Sněmovní sál minoritského kláštera

Jaroslav Tůma

Kladívkový klavír (Hammerklavier)

Antonín REJCHA (1770 – 1836)

36 FUG PRO KLAVÍR – výběr

- Fuga č. 1   6/8 *Allegro*
Fuga č. 2   2/2 *Allegro*
Fuga č. 3   4/4 Thème de J. Haydn – *Molto moderato*
Fuga č. 20   3/8+2/8 1ère mesure composée – *Allegretto*
Fuga č. 21   4/4 *Allegro*
Fuga č. 22   4/4 *Allegretto*
Fuga č. 23   4/4 *Allegro*
Fuga č. 24   2/2+3/4 2ème mesure composée – *Allegro moderato*
Fuga č. 25   2/2 *Allegro*
Fuga č. 26   2/2 *Allegro*
Fuga č. 27   4/4 Introduction-Fuga – *Allegro-meme mouvement*
Fuga č. 28   6/8+2/8 3ème mesure composée – *Allegro*

přestávka

- Fuga č. 29   4/4 *Allegro moderato*
Fuga č. 30   4/2 (3/4) à trois sujets – *Allegro moderato*
Fuga č. 31   2/2 à deux sujets – *Allegro moderato*
Fuga č. 32   2/2 à deux sujets – *Poco lento*
Fuga č. 33   3/4 *Allegro*
Fuga č. 34   2/2 à deux sujets – *Un poco presto*
Fuga č. 35   6/8 *Allegro*
Fuga č. 36   4/4 *Allegro moderato*

Kladívkový klavír je historickým předchůdcem novodobého klavíru. Koncert provede J. Tůma na kopii modelu od firmy Walter a syn (Viedeň 1806) o rozsahu pět a půl oktávy. Nástroj má celodřevěnou konstrukci. Ostrunění je dvou až trojnásobné, dva kolenáče poskytují funkce dnešního levého a pravého pedálu. Kopii vyrobila dílna Paula McNultyho v roce 1996.

V průběhu posledních desetiletí do našeho hudebního života stále silněji proniká trend, kterému se většinou říká historicky poučená, autentická interpretace staré hudby. Není to nic nového, už koncem padesátých let 20. století např. dirigent O. Klemperer prosazoval interpretaci velkých Bachových děl, odlišnou od tehdejší praxe. Dnes vedle sebe koexistují jakoby dva velké hudebně interpretační přístupy – „klasický“ a „autentický“. Ve světě už se vzájemně obohacují, u nás zatím mají spíše tendenci se navzájem pomlouvat. Nezaujatý posluchač však uzná, že oba způsoby mohou přinést něco objeveného. Mnoho nového už má na svém účtu právě poučená interpretace. Není však vůbec jednoduchá – vedle požadavku na dobové hudební nástroje či jejich kopie a způsob hry nesmí pominout i další, mnohdy rozhodující faktory, které mají na celkové vyznění rozhodující vliv. Obzvlášť výrazné je to u klávesových nástrojů, kde klíčovými faktory jsou např. odpovídající artikulace a způsob ladění, tak zvaná temperatura. Není žádným tajemstvím, že dnes užívaná rovnoměrná temperatura má za následek, že veškerá hudba je vlastně rovnoměrně rozladěná. Stále, dokonce i v odborných kruzích, se traduje zcela mylný názor, že rovnoměrnou temperaturu zavedl J. S. Bach. Tento způsob ladění však převládl až od 19. století; předtím se více používaly jiné způsoby ladění, kdy určité tóniny zněly velice čistě, jiné méně, skladby s mnoha křížky a béčky se daly zahrát jen v některých, tzv. nerovnoměrných teploturách. To byl i případ bachovského ladění, které s dnešní rovnoměrnou teploturou nemělo nic společného. Podobný způsob ladění používal Mozart, Beethoven a ještě i Schubert. Chopin vyžadoval rovnoměrnou teploturu v souvislosti se stavbou větších klavírů teprve ve čtyřicátých letech, tj. krátce před svou smrtí.

O klavírních fugách **Antonína Rejchy** se dobře ví, jejich autor má kvůli nim své místo v dějinách klavírní literatury. Ale dnes je téměř žádný klavírista s výjimkou ojedinelých čísel nehraje. Důvod je prostý: působí nezázivně až nudně. Jenže je v tom háček – takto znějí na moderním křídle s rovnoměrnou teploturou. Z výše uvedeného je však zřejmé, že Rejcha své klavírní fugy psal pro klavír, laděný v některé nerovnoměrné teplotuře. Navíc se jednalo o starší typ nástroje, tzv. hammerklavier, který měl útlejší konstrukci (převážně se dvěma strunami na jedno kladívko) a tím i útlejší, citlivější zvuk. Je velkou zásluhou Jaroslava Tůmy, že si tyto okolnosti plně uvědomil, a proto připravil novodobou premiéru celého Rejchova cyklu už v duchu autentické interpretace, tj. na dobovém nástroji, v odpovídajícím způsobu hry a ve vhodném ladění. Výsledkem je znovuobjevení skutečných hodnot Rejchovy hudby, které mu u jeho současníků i žáků (mj. Berlioz, Franck, Gounod, Liszt) přinesly zasloužené uznání. (pk)

Jaroslav Tůma

varhaník, cembalista, hráč na klavichord a kladívkový klavír se narodil v roce 1956. Vystudoval Konzervatoř a hudební fakultu AMU v Praze. Je nositelem prvních cen v soutěžích ve varhanní improvizaci v Norimberku v roce 1980 a v holandském Haarlemu v roce 1986. Dále je laureátem řady interpretačních varhanních soutěží, např. v Linci v roce 1978, na Pražském jara v roce 1979, v Lipské bachovské soutěži v roce 1980 a mnoha dalších.

Bohatá koncertní činnost ho zavedla do většiny zemí Evropy včetně Islandu, opakovaně i do USA, Japonska, Mongolska a Singapuru. V posledních sezónách účinkoval mj. v Berlíně, Mnichově, Hamburku, Drážďanech, Bruselu, Amsterdamu, Gentu, Ženevě, Miláně, Florencii, Barceloně, Vídni, Stockholmu, Göteborgu, Budapešti, Varšavě, Vilniusu, Lublani, Tokiu, Clevelandu, Houstonu, Chicagu, atd.

V letech 1990–93 uvedl J. Tůma v Praze v jedenadvaceti koncertních programech kompletní varhanní dílo J. S. Bacha. Na klavichordu přednesl též několikrát souborně Bachův Dobře temperovaný klavír. Zabývá se i koncertováním na dalších historických nástrojích či jejich kopiích, např. na kladívkovém klavíru, cembalu nebo varhanním pozitivu.

Tůmova diskografie čítá již na padesát CD titulů, převážně sólových. U firmy Supraphon vychází pravidelně jeho řada „Historické varhany Čech“. Mezi kompaktními disky oceňovanými odbornou kritikou patří i Tůmovy projekty „bachovské“, např. nahrávky *Varhanní mše a Umění fugy*. Kromě toho nahrál další četné snímky pro rozhlasové a televizní společnosti doma i v zahraničí. Byl autorem a hlavním protagonistou jedenáctidílného seriálu o historických varhanách, vysílaného Českou televizí v rámci cyklu „To nejlepší z klasiky“. Také pro Český rozhlas často připravuje pořady o varhanní i jiné klasické hudbě. Věnuje se rovněž propagaci zodpovědného vztahu veřejnosti k historicky cenným nástrojům a snaží se prosazovat jejich ochranu, popřípadě citlivé restaurování.

J. Tůma je docentem Hudební fakulty AMU v Praze a je často zván do porot mezinárodních varhanních či cembalových soutěží, např. Pražského jara, dále v Opavě, Norimberku, holandském Haarlemu či rakouském Schläglu. Své zkušenosti předává pravidelně i na interpretačních a improvizčních mistrovských kursech. (<http://www.jaroslavtuma.cz>)

Čtvrtek 20. května v 19.30 hod. chrám sv. Ducha
Helmut Franke

Německo

Češi v Německu a Němci v Čechách

Georg MUFFAT (1645 – 1704)

Toccata Duodezima in B z *Apparatus musico-organisticus*, 1690

Johann Caspar Ferdinand FISCHER (1665? – 1746)

Praeludium in F

Josef Ferdinand Norbert SEGER (1716 – 1782)

Preludium in F

Toccata a fuga d moll

Johann Caspar Ferdinand FISCHER (1665? – 1746)

Partita in D

Präludium – Allemande – Courante – Sarabande – Gigue

Johann Jakob DE NEUFVILLE (1684 – 1712)

Ciaccona in h moll ze sbírky „*Sex Melea s(eu) Ariae cum Variationibus ad Organum pneumaticum musicum*“, 1708

Johann KUHNAU (1660 – 1722)

Biblické sonáty, Lipsko 1700

I. Boj Davida s Goliášem

(Chorál „Aus tiefer Not“ / Michael Prätorius, 1609) •

Hřmot a zpupnost Goliáše • Strach Izraelitů • Srdnatost Davidova •

Boj Davida a smrt Goliáše • Útěk Filistinských • Jásot Izraelitů •

Chór žen ke chvále Davida • Všeobecný jásot a bujaré tance lidu

Jan ZACH (1713 – 1773)

Preludium a fuga in c

Johann Sebastian BACH (1685 – 1750)

Sinfonia z Kantáty 106 „Actus tragicus“

Trauerkantate „Gottes Zeit ist die allerbeste Zeit“

Wolfgang Amadeus MOZART (1756 – 1791)

Fantasia d moll, KV 397

Georg MUFFAT (1645 – 1704)

Passacaglia in g

Nelze popřít, že vztah české a německé hudební kultury je jedním z nejdiskutovanějších; jeho názorové peripetie procházely velice klikatými cestami. Dnes se většina badatelů na české i německé straně shoduje v tom, že přes složitý vývoj byl tento vztah oboplně užitečný. Příhodně to vyjadřuje německý muzikolog Detlef Gojowy: „Česká a německá hudební kultura byly a jistým způsobem zůstaly sourozenci, ať už to chtěly nebo ne.“

Vzájemné kontakty a vlivy byly o to silnější, že i na našem území dlouhá staletí spolu žila česká a menší německá komunita. Jejich soužití v hudebním životě bylo dlouhou dobu převážně klidné a přátelské, obě kultury se vzájemně obohacovaly. Na českých kostelních kůrech se hrály skladby rakouských a německých autorů (mj. i **G. Muffata**), v německy mluvících obcích vyhledávali skladby českých kantorů. Šíření skladeb ovšem překračovalo tehdejší zemské hranice, stejně jako cesty mnoha hudebníků. Jedním z mnoha byl **Jan Zach**, o kterém se nově zjistilo, že se narodil až roku 1713 v Dehtárech. Fuga c moll je varhanní transkripce z Kyrie II jeho Requiem c moll, kde využívá výše citované chorální téma. Naopak z Německa k nám přišel **J. C. F. Fischer**, který byl v letech 1692 – 1716 v Ostrově nad Ohří ve službách markraběte Ludvíka Bádenského. Na rozdíl od emigrujících hudebníků **J. F. N. Seger** sice Čechy nikdy neopustil, ale přesto nacházíme jeho vliv, směřující do Německa – Segerova díla si tam tak vážili, že roku 1793 vydali sbírku jeho varhanních skladeb ve známém Breitkopfově hudebním nakladatelství v Lipsku.

Zcela vzácně se v 18. století do českých zemí dostávaly skladby německých protestantských skladatelů, mj. **J. S. Bacha** a jeho lipského předchůdce **J. Kuhnaua**, které se odlišovaly svým stylem od hudby tehdejších habsburských zemí. Charakteru u nás provozované hudby se více blížily skladby norimberského varhaníka **J. J. de Neufvillea**, žáka známého J. Pachelbela.

Skladatelem, jehož hudba byla obyvatelstvu českých zemí obzvlášť blízká, byl bezesporu **W. A. Mozart**, jehož vztah k našim zemím je dobře známý. Byl vynikajícím varhanním improvizátorem, což ho asi vedlo k tomu, že necítil potřebu své varhanní výtvořiny zapisovat do not. Naštěstí jeden způsob jeho improvizace známe aspoň v dílčí míře zásluhou pražského premonstráta N. Lehmana, který pohotově zapsal Mozartovu strahovskou improvizaci. Proto víme, že vycházel spíše z cembalové než varhanní stylizace. Někteří varhaníci se i z tohoto důvodu obraceli k Mozartovým klavírním fantaziím, neboť svým charakterem jsou plodem Mozartova improvizacího génia. (p)

Helmut Franke

cembalista a varhaník se narodil v roce 1954. Studoval chrámovou hudbu, hru na cembalo, varhany a dirigování na Folkwang-Konservatorium v Essenu, v Dortmundu na Institutu Musikhochschule Detmold a na Folkwang-Hochschule für Musik v Essenu. Jeho pedagogové byli vynikající profesori Gerd Zacher, Gisbert Schneider, Helmut Kahlhöfer a Herbert Schernus.

Jako cembalista, varhaník, komorní hráč a dirigent vystupuje na koncertech v celé Evropě; od roku 1989 vede cembalovou třídu a sbor na Letní akademii staré hudby ve Valticích v České republice. Bývá zván na mezinárodní festivaly staré hudby a do porot soutěží. Vystupoval např. na Festivalu duchovní hudby v Arcibiskupském paláci v Praze, v Lobkovickém paláci v Praze, dával koncerty pro Filharmonickou společnost v Poznani v Polsku, v Saint Denis v Paříži, v Town-Hall-Concerts v Leeds ve Velké Británii. Helmut Franke je cembalistou známého souboru staré hudby Musicall banquet – Freiburg.

Nahrávky na CD, pro různé rozhlasové stanice a firmy, např. český rozhlas a televizi, polský rozhlas, BBC Leeds, SF-Berlin, Bonton Classic, Musicaphon apod. (www.st-georgen.de/HelmutFranke)

Čtvrtek 27. května v 19.30 hod. chrám sv. Ducha
Dominicus Franz Hofer, OPraem.
Rakousko

Jan Křtitel Vaňhal a hudba v habsburské monarchii

Dietrich BUXTEHUDE (1637 – 1707)

Praeludium [g moll], BuxWV 149

Jan Křtitel VAŇHAL (1739 – 1813)

Fuga III [D Dur]

Simon SECHTER (1788 – 1867)

Fuga „Alleluia“ [D Dur], Op. 44 Nr. 2

Jan Křtitel VAŇHAL (1739 – 1813)

Fuga I [C Dur]

Praeambulum I [C Dur]

Fuga X [C dur]

Carl CZERNY (1791 – 1857)

Praeludium („Voluntary“) [g moll], Op. 698 Nr. 9

Franz SCHUBERT (1788 – 1828)

Fuga G Dur, Neues Deutsch-Verzeichnis D24B (1812)

Georg Matthias MONN (1717 – 1750)

Praeludium a fuga F Dur

Lopold Antonín KOŽELUH (1752 – 1818)

Sonata [F Dur], Op. 35

Jan Křtitel VAŇHAL (1739 – 1813)

Fuga II [F dur]

Praeambulum III [F Dur]

Johann Georg ALBRECHTSBERGER (1736 – 1809)

Galantní fuga F Dur „*Der Lipp und der Lenz*“ Op. 17 Nr. 6

Carl CZERNY (1791 – 1857)

Praeludium a fuga d moll, Op. 603 Nr. 6

Augustinus Franz KROPFREITER (1936 – 2003)

Malá partita „Ach wie nichtig, ach wie flüchtig“ (1964)

Jan Křtitel Vaňhal byl jedním z nadaných českých hudebníků, kteří opustili rodný kraj a na své živobytí si vydělávali jinde. Jeho novým domovem se stala Vídeň, kde působil téměř bez přestávky od 60. let 18. století až do smrti (roku 1813). Neměl žádné oficiální postavení, živil se jako učitel hudby a skladatel. Byl jedním z prvních nezávislých umělců, čímž se odlišoval od jiných Čechů v emigraci. Z hlediska tehdejší státní správy v jeho případě o emigraci vlastně nešlo, vždyť se dostal do hlavního města svého státu. Hned od začátku si ve Vídni udělal výtečné renomé svými symfoniemi, které ovlivnily i mladého Josefa Haydna. Stejně tak inspirující byly Vaňhalovy kvartety či klavírní skladby. Po raných varhanních koncertech se k tvorbě pro tento nástroj vrátil až na sklonku svého života. Jeho skladby pro varhany však patřily k nejžádanějším, a proto nejvydávanejším.

Vaňhal byl v úzkém kontaktu s největšími hudebními osobnostmi tehdejší Vídně, hrával např. kvartety s Haydnem, Mozartem či Dittersdorfem. Pochopitelně se znal i se svými českými krajany, kteří jako on ve Vídni zakotvili. Z nich můžeme uvést aspoň **Leopolda Koželuha**. Lze říci, že bez Vaňhala a dalších českých hudebníků by nebylo možné si tehdejší vídeňský hudební život představit. Jejich vliv se šířil přirozenou cestou z centra do dalších regionů habsburského státu i za jeho hranice.

Pokud pohlédneme na oblast varhanní hudby, pak ve Vídni žila největší hudební autorita této doby. Nebyl to ani Haydn, ani Mozart, nýbrž **J. G. Albrechtsberger**, uznávaný varhaník, hudební teoretik, učitel mnoha známých skladatelů (včetně Beethovena) a autor varhanních skladeb. Ty se v průběhu 19. století šířily tiskem či opisy a takto se dostaly i na naše venkovské kůry. Podobně se u nás nacházejí opisy a tisky varhanních skladeb **Simona Sechtera**, rodáka z jihočeského Frymburku, dalšího z řady vídeňských varhaníků a učitelů hudby. Byl žákem mj. výše zmíněného **Leopolda Koželuha** a postupně se vypracoval tak, že po smrti J. G. Albrechtsbergera se stal hlavní vídeňskou hudebněteoretickou autoritou. Do dějin hudby se snad nejvíce zapsal jako významný učitel Antona Brucknera. Jeho vrstevníkem byl **Carl Czerny**, vídeňský rodák českých rodičů, který do 10 let neuměl německy. Byl tak nadán, že se mohl stát žákem samotného Beethovena. Dnes je svými proslulými etudami jen obávanou hrozbou mnoha začínajících klavíristů, ale ve své době byl uznávaným virtuózem, pedagogem a skladatelem. Sám si nejvíc cenil své chrámové skladby.

Už jen tento výběr potvrzuje úzké sepětí mezi českými zeměmi a Vídni. Oboustranné obohacení je přitom nesporné. *(pk)*

Dominicus Franz Hofer

se narodil v roce 1956 ve Vídni. V roce 1974 absolvoval gymnázium v Mattersburgu (Burgenland).

Vystudoval hru na klavír na Konzervatoři J. Haydna v Eisenstadtu u prof. Maria Semsey. Poté studoval katolickou chrámovou hudbu a hudební pedagogiku na Musikhochschule ve Vídni – hru na varhany u prof. Alfreda Mitterhofera, sborové dirigování u Hanse Gillesbergera, zpěv u Rotrauda Hansmanna, dějiny hudby u Friedricha Hellera. Zúčastnil se mnoha mistrovských varhanních kurzů, které vedli např. E. Ortner, M. C. Alain, O. Widensky, K. Neuhauser.

Dále na vídeňské universitě vystudoval romanistiku.

V roce 1986 vstoupil do premonstrátského kláštera v Geras a poté vystudoval vídeňskou teologickou fakultu v klášteře v Heiligenkreuzu u Vídne. 5. června 1993 byl vysvěcen na kněze. Působil jako kaplan v Japonsku, Zissersdorfu a Weitersfeldu.

Od roku 1991 působí jako profesor na Diecézní konzervatoři v St. Pöltnu a Hornu. Je členem diecézní liturgické komise, pracuje jako poradce pro stavbu a restaurování varhan. Od roku 1979 pravidelná koncertní činnost jako sólista a komorní hráč. Nahrál CD v Unserfrau a Pulkau. Zabývá se interpretací staré hudby zvláště francouzské a jihoněmecké provenience.

Čtvrtek 3. června v 19.30 hod. chrám sv. Ducha

Roberto Antonello

Itálie

Bohuslav Matěj Černoهورský a italská hudba XVIII. století

G. B. PES CETTI (1704 – 1766)

Sonata c moll

Vivace e maestoso – Allegro – Minuetto

Benedetto MARCELLO (1686 – 1739)

Fuga g moll

Cantabile Es dur

Sonata G dur

Baldassare GALUPPI (1706 – 1785)

Sonata per flauto B dur

Sonata d moll

Andante – Allegro – Largo – Allegro e spiritoso

Bohuslav Matěj ČERNOHORSKÝ (1684 – 1742)

Toccata C dur

Fuga F dur

Fuga D dur

Giuseppe TARTINI (1692 – 1770)

Andante

Giovanni Battista PES CETTI (1704 – 1766)

Sonata settima G dur

Spiritoso – Allegro – Presto

Antonio VIVALDI (1678 – 1741)

Concerto d moll (transkripce J. S. Bach) BWV 596

Allegro – Grave-Fuga – Largo e spiccato – Allegro

Benátská varhanní škola v první polovině 18. století

Město Benátky a jeho území na pevnině patřily po mnohá staletí k nejpřednějším hudebním centrům v Evropě. Jak orchestrální a vokální, tak varhanní hudba zde našly pro svůj rozkvět a vývoj ideální podmínky. Ekonomické aktivity benátského státu, dóžecí dvůr a bazilika sv. Marka – to byly hlavní prvky, které uvedené podmínky vytvářely. Během 17. a 18. století se ještě úplně nerozlišovalo mezi cembalovou a varhanní hudbou; přestože se postupně jisté rozdíly objevovaly, stále bylo možné oba typy nástrojů zaměňovat. Co v 18. století převládlo, byl virtuózní aspekt, spojený s brilantním a elegantním charakterem jednotlivých skladeb. Psaly se skladby v operním stylu s názvy jako Cantabile či Aria, které zdůrazňovaly charakter některých sólových varhanních rejstříků, typických pro benátské varhanářství. Sonáty mohly mít jednu dvoudílnou větu nebo více vět.

V tomto programu byly některé **Černohorského** skladby vloženy jako most mezi italským pozdním barokem a tzv. „galantním“ slohem. Černohorský byl učitel **Tartiniho** v Padově, důležitém městě asi 35 km na západ od Benátek. Jeho skladby jsou vystavěny podle vzorů běžných v severním Německu. Například v jeho tokátě vidíme typický severoněmecký úvod, avšak prvky fugy (tj. imitační tematický kontrapunkt) už nenásledují. Oproti tomu v jeho fugách kontrapunkt přežívá, zatímco italští skladatelé se ho vzdali. Jen **Marcellovy** fugy ještě mají určitou originalitu.

K hlavním italským skladatelům patří **Vivaldi**, jehož koncerty pro smyčce byly často transkribovány pro varhany. To se týká i **J. S. Bacha**, který si tímto způsobem osvojil italský hudební styl.

Na hudebním poli se geografické hranice projevovaly jen teoreticky, neboť, jak tento program ukazuje, kulturní výměna byla velmi častá. (*ra*)

Roberto Antonello

se jako první Ital stal laureátem prestižní Mezinárodní varhanní soutěže Grand Prix de Chartres 2000. V roce 1990 absolvoval varhany a varhanní kompozici na Národní konzervatoři v Castelfranco Veneto. V roce 1992 absolvoval Univerzitu v Bologni. Studoval také ve Francii na Conservatoire National Issy-les-Moulineaux pod vedením Daniela Rotha, kde získal v roce 1993 „Premier Prix d'Excellence en Supérieur d'Interpretation“. Zúčastnil se mnoha interpretačních varhanních kurzů v Itálii i zahraničí pod vedením proslulých umělců (K. Schnorr, M. Radulescu, H. Vogel, H. Davidsson, M. Chapuis, M. Torrent, P. Westerbrink, G. Bovet, J. Boyer, P. Kee)

Získal ceny na mnoha mezinárodních i národních varhanních soutěžích (Alpe Adria v Gorizia, Noale, Concours Suisse v Brig apod.). Po vítězství v národní soutěži na Národní italské konzervatoři se stal titulárním pedagogem varhanní hry a varhanní kompozice na Avelino konzervatoři ve Vincenze.

Vystupoval jako sólista i komorní hráč v Itálii i zahraničí – Francii, Švýcarsku, Španělsku, Německu, Anglii, Chorvatsku, Belgii, Slovinsku, České republice, Kanadě, Brazílii, Paraguayi. Nahrával pro rozhlas RAI a CD (Divox). Na italských konzervatořích dával přednášky o „alternativní“ praxi, ve francouzské barokní a romantické varhanní hudbě.

Roberto Antonello se věnuje také skladbě a muzikologickému výzkumu. V roce 1996 přednášel na téma Registrace varhanního díla Césara Francka na mezinárodní varhanní akademii na univerzitě v Göteborgu ve Švédsku. Od roku 1998 ve spolupráci s Luisem Szaránem připravuje podklady pro vydání díla italského skladatele 18. století Domenica Zipoliho, který jako jezuitský misionář působil v Jižní Americe.

Od roku 2001 řídí mezinárodní varhanní festival „Città di Treviso e della Marca Trevigiana“. Je titulárním varhaníkem v basilice Madonna dei Miracoli v Motta di Livenza (Treviso).

www.robertoantonello.com

Varhany v chrámu sv. Ducha v Opavě

Václav Smolka, opus 5

Současné varhany vycházejí ze starých varhan firmy bratří Riegerů z roku 1895. Nástroj byl v průběhu sta let několikrát opravován a rozšiřován, část traktury byla mechanická, část pneumatická a celek byl nesourodý. Proto byl nahrazen nástrojem novým. K původní varhanní skříni byl přistavěn do zábradlí kůru tzv. zadní pozitiv jako zmenšenina hlavní varhanní skříně. Nástroj je v našem prostředí specifický jak po stránce zvukové a dispoziční, tak i po stránce varhanářské a technické využitím velmi progresivních konstrukčních prvků. Tónová traktura umožňuje snadnou a precizní hru i při poměrně silném rejstříkovém obsazení (včetně zapnutých spojek). Rejstříková traktura je vybavena dvojitým ovládním – mechanickým i elektrickým, což umožňuje ve spojení s počítačem splnit nejnáročnější požadavky interpreta. Při intonaci varhanních rejstříků spolupracoval varhanář Václav Smolka s varhanářem Ferdinandem Stemmerem ze Švýcarska. Výjimečná je zvolená zvuková dispozice nástroje se zvláštním zaměřením na zpěvnost a barevnost jednotlivých rejstříků při jejich dobré pojivosti. Vychází z osvědčených dispozic barokních nástrojů s jihoněmeckými a francouzskými vlivy. Využívá historickou temperaturu (ladění) Werckmeister III. Nástroj staví na kontrastu jednotlivých strojů při zachování možnosti jejich dobré pojivosti při jejich spojení i zachování dobré sledovanosti charakteristických hlasů při vícehlasé hře. Varhany jsou situovány na západní kruchtě kostela. Hrací stůl je vestavěn ve výklenku pod prospektem varhanní skříně, zadní pozitiv v zábradlí a je tak za zády varhanika.

Kostel sv. Ducha s minoritským klášteřem – jednolodní stavba se severní věží, protáhlým, polygonálně uzavřeným presbytářem a bočními kaplemi. Stavba je sklenuta valenými klenbami s výsečemi. První ověřená zpráva o minoritském klášteře pochází z roku 1269, obvodové zdi kostela byly postaveny v osmdesátých letech 13. století, ve třicátých letech 14. století k nim byly přistavěny presbytář a věž. Přistavěná západní část klenby spolu se zvlněným průčelím jsou barokní a pocházejí z roku 1741. Klenba kůru a hudební kruchta pocházejí z počátku století dvacátého. Kostel byl hlavním pohřebištěm opavských Přemyslovců.

Akce se koná v rámci oslav 780. výročí města Opavy

Podrobné informace: <http://www.volny.cz/artthon>

Festival podpořili:

STATUTÁRNÍ
MĚSTO

OPAVA

Region

ZIKADO®
Reklama, která nemine cíl!

Konvent Minoritů
v Opavě

Elok - Opava
spol. s r.o.

IVAX

Programová brožura
IV. Mezinárodního varhanního festivalu barokní hudby

Průvodní texty:

Tomáš Thon, Petr Koukal, Roberto Antonello

Sazba a tisk ARTTHON

© Opava 2004